

CZU: 343.13

ASPECTE CONCEPTUALE PRIVIND MĂSURILE SPECIALE DE INVESTIGAȚII

Ilie BOTNARI,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

REZUMAT

Activitatea specială de investigație reprezintă o activitate complexă, strict reglementată de lege, desfășurată de subdiviziunile specializate la care își dau concursul cetățenii, activitate orientată spre soluționarea sarcinilor atât a acestei activități, cât și a procesului penal. Activitatea specială de investigații se exercită pentru identificarea și descoperirea infracțiunilor, demascarea persoanelor vinovate, în așa fel realizându-se sarcina de tragere la răspundere penală, prin aplicarea justă a legii penale și educării cetățenilor în vederea neadmiterii pe viitor a ilegalităților de acest fel.

Cuvinte-cheie: Legea privind activitatea specială de investigații, Codul de procedură penală, măsuri speciale de investigații, proces penal, infracțiune, subdiviziune specializată, procedeu, tehnică, informație.

CONCEPTUAL ASPECTS OF THE SPECIAL INVESTIGATION MEASURES

SUMMARY

The special investigative activity is a complex activity, strictly regulated by the law, executed by the specialized subdivisions to which the citizens compete, an activity oriented for solving the tasks of special investigative activity and the criminal process. The special investigative activity is executed for the identification and detection of crimes, to detect the guilty persons and so realizing the main task of criminal liability by the correct application of the criminal law and the education of the citizens in order not to admit such illegalities in the future.

Keywords: Law on special investigative activity, Criminal procedure code, special investigative measures, criminal proceedings, criminal offense, special subdivision, process, technique, information.

Introducere: Amploarea și diversificarea fenomenului infracțional, în general, a criminalității organizate și a terorismului, în special, caracterul transfrontalier al rețelelor criminale, resursele logistice deosebite alocate de acestea pentru consolidarea activităților ilicite au făcut ca procedeele investigative clasice folosite de organele de urmărire penală să devină practic ineficiente și nerealistice. De aceea, societatea modernă a impus crearea unor instrumente investigative complexe, dublate de adoptarea unor decizii-standard la nivel național și internațional, menite a conferi autorităților statale capacități sporite de control și combatere a infracționalității grave, chiar dacă, de multe ori, adoptarea și utilizarea unor astfel de mijloace au ridicat serioase controverse în materia încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În abordarea

tehnică a acestei teme de analiză este necesar de a pleca de la ideea că, pentru forme speciale de criminalitate, mai ales criminalitatea organizată, ca cea mai gravă formă de criminalitate pe care a cunoscut-o vreodată omenirea, are această caracteristică, și respectiv, trebuie găsite forme speciale de combatere. Statul, confruntat cu această revoluție a informației, trebuie să identifice noi tipuri de pattern-uri acționale, care să se plieze pe nevoia de răspuns rapid, flexibilitate și organizare ce s-au impus în lumile postmoderne [1, p.10].

Potrivit Recomandării (2005) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului European, prin noțiunea de „tehnicile speciale de investigație” se înțeleg tehnicile aplicate de autoritățile competente în cadrul anchetelor penale, vizând depistarea sau anchetarea unor infracțiuni grave și a unor suspecți, în vede-

rea străngerii de informații, de așa manieră încât persoanele în cauză să nu aibă cunoștința de acest lucru [2, p.1].

Și alte instrumente internaționale fac referire la tehnicile speciale de investigație. Astfel, prevederile art. 17-19 din cel de-al doilea Protocol adițional la Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală menționează supravegherea transfrontalieră, livrările supravegheate, anchetele sub acoperire; art. 4 din Convenția europeană privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii vorbește despre competențe și tehnici speciale de investigație; art. 23 din Convenția penală privind corupția prevede măsuri care vizează facilitarea străngerii de probe și confiscarea produselor.

Conținutul de bază: Tehnicile speciale de investigație sunt instrumente vitale în lupta împotriva in-

fracțiunilor grave. Acestea presupun, prin modul de realizare, ingerințe în dreptul la viață privată, fiind astfel necesar să fie respectate standardele europene de protecție prevăzute în art. 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Supravegherea prin intermediul agenților statului sau prin mijloace tehnice a activităților cotidiene ale persoanei, a convorbirilor telefonice, a corespondenței constituie o ingerință în dreptul la viață privată și la corespondență. Simpla supraveghere în locuri publice a activităților unei persoane, ce se desfășoară pe o durată scurtă de timp, fără ca autoritățile să înregistreze imagini sau să facă fotografii, nu constituie prin ea însăși o ingerință în viața privată. În activitatea procesual penală, tehnicile speciale de investigare constituie ingerințe ale autorității în exercițiul unor drepturi fundamentale ale individului, având, pe cale de consecință, un caracter de excepție. Introducerea acestor excepții de la inviolabilitatea convorbirilor telefonice și a comunicațiilor, de la respectarea vieții private și familiale, a domiciliului și a corespondenței, dacă măsurile sunt necesare pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, este prevăzută și de Convenția europeană a drepturilor omului [3, p.397]. În schimb, în materie procesuală, tehnicile speciale de investigare răspund funcțiilor și scopului procesului penal, – constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, pentru ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Astfel, activitatea specială de

investigație reprezintă o activitate complexă, strict reglementată de lege, desfășurată de subdiviziunile specializate la care își dau concursul cetățenii, activitate orientată spre soluționarea sarcinilor atât a acestei activități, cât și a procesului penal.

Procedeele investigative speciale utilizate în procesul penal reprezintă modalități pentru culegerea de informații. Astfel, ca măsuri speciale de investigație vine totalitatea activităților sociale utile, intenționate și confidențiale, prevăzute de Legea privind activitatea specială de investigații și Codul de procedură penală al Republicii Moldova, prin intermediul cărora se realizează sarcinile și scopul activității speciale de investigații.

Respectiv, rezultă că activitatea specială de investigații are ca sarcină primordială aflarea adevărului cu privire la infracțiune într-o cauză penală, pentru a atrage la răspundere penală persoana vinovată de săvârșirea infracțiunii. Astfel, activitatea specială de investigații se exercită pentru identificarea și descoperirea infracțiunilor, demascarea persoanelor vinovate, în așa fel realizându-se sarcina de tragere la răspundere penală prin aplicarea justă a legii penale și educării cetățenilor în vederea neadmiterii pe viitor a acestor ilegalități.

La rândul său, măsurile speciale de investigații constituie elementul structural al activității speciale de investigații, care constă dintr-o totalitate de activități legate între ele, îndreptate spre soluționarea unor sarcini concrete [4, p.48].

La fel, măsurile speciale de investigații pot fi definite și subînțelese ca modalități de relevare, acumulare, verificare și valorificare a informației privind fapte, evenimente, persoane ce prezintă interes în activitatea de contra-

carare a criminalității, precum și necesare pentru luarea deciziilor în procesul exercitării activității speciale de investigații. O altă definiție mai largă este propusă de autorii D.V. Rivman și I. E. Hrabov, care definesc măsurile speciale de investigații ca un complex de acțiuni publice și secrete, reglementate normativ, ordonate organizatoric, predestinate soluționării sarcinilor concrete de combatere a criminalității, realizate de subiecții împuterniciți normativ, realizate cu utilizarea metodelor și mijloacelor speciale și care au restricții stricte procedurale și tactice, excluzând pătrunderea nesancționată în domeniul drepturilor constituționale ale persoanei, încălcarea drepturilor obștești și a statului, precum și riscul operativ neîntemeiat.

În cadrul prezentei cercetări a fost stabilit faptul că, în literatura de specialitate nu există un concept unic privind definirea măsurilor speciale de investigații, remarcându-se că fiecare din autori tratează măsurile speciale de investigații ca o totalitate de acțiuni cu caracter public și/sau secret, efectuate în scopul soluționării activității speciale de investigații, completând în parte, definiția propusă cu unele elemente, considerate importante și relevante în viziunea lor.

Fiecare măsură specială de investigații are la baza sa o modalitate specifică de efectuare, dar toate trebuie să conțină un șir de semne obligatori. În viziunea autorilor A. I. Șumilov, C. C. Goreainov, V. S. Ovcinschii, măsurile speciale de investigație conțin un șir de semne obligatorii care le disting de alte activități și anume:

- importanța socială ca semn al măsurilor speciale de investigații determină capacitatea, posibilitatea de a apăra statul, societatea și cetățenii prin intermediul măsurilor speciale de investigație, de atentate criminale și soluționarea

altor sarcini prevăzute de Legea privind activitatea specială de investigații.

- premeditarea efectuării indică că ofițerul de investigații are posibilitate de a efectua orice măsură specială de investigații (cu respectarea procedurii de autorizare a ei) fiind liber de a alege din nomenclatorul măsurilor speciale de investigații măsura cea mai optimă și eficientă în condițiile situației speciale create, adică presupune posibilitatea și dreptul de a acționa în dependență de condițiile și situația creată.

- măsurile speciale de investigație trebuie să fie prevăzute în Legea privind activitatea specială de investigații, adică sunt considerate legale numai acele activități care sunt prevăzute nemijlocit în Legea privind activitatea specială de investigații ca măsuri speciale de investigație. Aliniatul 3 al articolului 6 al Legii privind activitatea specială de investigații prevede că lista acțiunilor enumerate la aliniatul 2 al articolului nominalizat este exhaustivă și poate fi modificată sau completată numai prin lege.

- confidențialitatea organizării și tacticii efectuării presupune că în conformitate cu voința legislatorului, efectuarea tuturor procedurilor tactice a măsurilor speciale, constituie secret de stat. Confidențialitatea sau conspirativitatea petrecerii măsurilor speciale de investigație constă în organizarea și efectuarea acestor activități în așa mod, ca să fie păstrată în taină, de persoane străine și cointeresate, în deosebi de persoanele care au intenția, pregătesc sau comit infracțiuni, au comis sau sunt bănuite în comiterea infracțiunilor, tactica, conținutul, formele, metodele, forțele și mijloacele activității speciale de investigații [5, p.302-303].

Autorul S. I. Zaharțev stabilește următoarele semne distinctive

ale măsurilor speciale de investigații:

- Măsurile speciale de investigații sunt parte componentă a activității speciale de investigații. Acest semn reiese, în viziunea autorului, din esența activității speciale de investigații, propuse de legislator, în conformitate cu care această activitate se exercită prin intermediul măsurilor speciale de investigații;

- Măsurile speciale de investigații presupun activitatea organelor de stat. În conformitate cu legislația specială de investigații, această activitate este o activitate de stat. Nimeni în afară de organele de stat și persoanele cu funcții de răspundere din cadrul lor nu au dreptul să exercite activitatea specială de investigații. Corespunzător, măsurile speciale de investigații, ca parte componentă a activității speciale de investigații, pot fi îndeplinite numai de organele de stat și persoanele cu funcții de răspundere din cadrul lor;

- Măsurile speciale de investigații pot fi îndeplinite numai de organele de stat, direct indicate în Legea privind activitatea specială de investigații. Organele de stat subiecte ale activității speciale de investigații sunt prevăzute în art. 6 al Legii privind activitatea specială de investigații;

- Măsurile speciale de investigații sunt direct îndreptate spre soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații. Acțiunile persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul subiecților activității speciale de investigații sunt diferite, dar numai măsurile speciale de investigații sunt îndreptate direct la soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații. Acest semn delimitează măsurile speciale de investigații de alte activități, îndeplinite de către organele speciale;

- Măsurile speciale de inves-

tigații se îndeplinesc numai la prezența temeiurilor și condițiilor de îndeplinit, prevăzute în Legea privind activitatea specială de investigații. Alte activități ale organelor speciale, temeiuri și condiții nu cer, ceea ce le deosebește de măsurile speciale de investigații.

- Organizarea și tactica măsurilor speciale de investigații constituie secret de stat. Acest semn presupune, că în conformitate cu voința legislatorului metodele, procedeele, tactica, precum și organizarea îndeplinerii măsurilor speciale de investigații nu pot fi date publicității. Semnul dat contribuie esențial la atingerea rezultatelor optime la îndeplinirea măsurilor speciale de investigații;

- Scopurile măsurilor speciale de investigații trebuie să corespundă cerințelor morale și etice, adică să fie proporționale restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Măsurile speciale de investigații se îndeplinesc cu scopul asigurării securității statului și societății, protecției vieții, sănătății, drepturilor și libertăților cetățenilor de atentate criminale. Nu pot fi considerate morale și etice ascultarea convorbirilor telefonice, citirea scrisorilor străine, supravegherea vieții private. Dar luând în considerație importanța scopurilor măsurilor speciale de investigații, aceste activități sunt necesare și morale. De rând cu aceasta, activități ilegale în procesul îndeplinerii măsurilor speciale de investigații nu sunt acceptate. Moralitatea și etica măsurilor speciale de investigații, le deosebește de activitățile analogice ale altor persoane, cum ar fi detectivii particulari, care petrec unele măsuri analogice, nu cu scopul combaterii criminalității, ci din interes personal, și chiar material [6, p.38].

Prin esența sa, măsurile speciale de investigații reprezintă forma externă de realizare a activității

speciale de investigații, în conformitate cu legislația specială de investigații, cu scopul relevării informațiilor de interes pentru prevenirea și descoperirea infracțiunilor. Toate evenimentele, faptele și persoanele ce prezintă interes pentru combaterea criminalității, poartă un caracter tainic, necunoscut, iar măsurile speciale de investigații au menirea de a releva informații care dau posibilitate de a le stabili.

Măsurile speciale de investigații poartă un caracter pronunțat de cercetare-căutare. Aceasta este condiționată de faptul că activitatea infractorilor este camuflată, acțiunile criminale sunt comise în condiții latente, sunt pregătite minuțios, se manifestă prin obrăznicie, cruzime, urmele faptelor ilegale sunt distruse. În esență toate măsurile speciale de investigații sunt îndreptate spre dobândirea informațiilor despre crimele ascunse, despre evenimentele care pun în pericol securitatea de stat, a semnelor elementelor componente de infracțiuni, faptelor activității infracționale, subiecților acestora și căutarea persoanelor dispărute fără urmă ori a celor care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori se eschivează de la executarea pedepsei, depistarea bunurilor provenite din activități ilegale și colectarea probelor privind aceste bunuri.

Concluzie. Analiza noțiunii măsurilor speciale de investigații permite de a evidenția următoarele trăsături caracteristice, elemente constitutive, care reflectă conținutul lor și care exprimă esența acestor acțiuni:

- măsurile speciale de investigații reprezintă elementul principal al activității speciale de investigații;

- ele se înfăptuiesc atât public, cât și secret;

- subiectul principal cu dreptul de a le înfăptui îl constituie numai ofițerii de investigații din cadrul subdiviziunilor specializate ale organelor de stat, abilitați cu dreptul de a exercita activitatea specială de investigații;

- conținutul lor constă din acțiuni îndreptate la relevarea și realizarea informației juridice importante;

- măsurile speciale de investigații au un scop bine determinat legislativ – soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații, în vederea apărării vieții, sănătății, drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, a proprietății, asigurarea securității societății și a statului contra atentatelor criminale [7, p.10].

Spre final, este de menționat și faptul că măsurile speciale de investigații poartă un caracter pronunțat de căutare și investigare, fapt determinat, în primul rând, de caracterul tainic și camuflat al acțiunilor infractorilor și a activităților lor. În acest sens, măsurile speciale de investigații sunt înțelese ca modalități de relevare, acumulare, verificare și valorificare a informației privind fapte, evenimente, persoane ce prezintă interes în activitatea de cercetare a infracțiunilor, precum și necesare pentru adoptarea deciziilor în procesul realizării urmăririi penale.

Referințe bibliografice

1. G.C. Maior, Un război al minții, Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI, Ed. RAO, București, 2011.

2. M. Udroui, R. Slăvoiu, O. Predescu, Tehnici speciale de investigare în justiția penală, Ed. C.H. Beck, București, 2009.

3. G. Theodoru, Tratat de Drept procesual penal, Ed. Hamangiu, București, 2007.

4. Федеральный закон «Об оперативно-розыскной деятельности

сти»: научно-практический комментарий. Под ред. И.Н. Зубова и В.В. Николюка. 4-е изд., переработанное и дополненное. Москва, 2002.

5. «Оперативно-розыскная деятельность: Учебник», Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, А.Ю. Шумилова. Москва ИНФРА-М 2002.

6. «Оперативно-розыскные мероприятия» С.И. Захарцев, Санкт-Петербург, 2004.

7. О.А. Вагин, А.П. Исиченко, Г.Х. Шабанов, Оперативно-розыскные мероприятия и использование их результатов: Учебно-практическое пособие, Москва 2006.